

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล

และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง "การประเมินผลโครงการการส่งเสริม และพัฒนาการผลิต - การตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ใน อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่" มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของ โครงการฯ (2) เพื่ออธิบายผลกระทบของ โครงการฯ ด้านสภาพสิ่งแวดล้อมใน อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ (3) เพื่อศึกษาปัญหาในการดำเนินการโครงการการส่งเสริมและการพัฒนาการผลิต - การตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

มีประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จำนวนทั้งสิ้น 5 กลุ่ม คือ (1) เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกข้าวโพดฯ จำนวน 90 คน จากตำบล 3 ตำบล (2) เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอแม่แจ่ม และบุคลากรประจำสำนักงานเกษตรอำเภอแม่แจ่ม จำนวน 10 คน (3) กำนันตำบล 3 ตำบลของ อ.แม่แจ่ม จำนวน 3 คน (4) กลุ่มผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้าน 9 หมู่บ้านของ อ.แม่แจ่ม จำนวน 9 คน

ทั้งนี้สามารถสรุปผลการศึกษาเรื่องโครงการประเมินผลโครงการการส่งเสริม และพัฒนาการผลิต - การตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ใน อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ได้ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การประเมินผลโครงการการส่งเสริม และพัฒนาการผลิต - การตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ใน อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ มีขอบเขตการศึกษาครอบคลุมพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดฯ ใน อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ มีระยะเวลาในการดำเนินการศึกษาเป็นเวลา 5 เดือน ตั้งแต่เดือน ส.ค. - ธ.ค. พ.ศ.2544 เป็นการเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการดำเนินงานโครงการฯ ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอประเด็นเป็นข้อ ๆ โดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณผ่านการวิเคราะห์ทางสถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ พิสัย ค่าเฉลี่ย ร้อยละ การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยกรณีกลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์กัน และค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก

1. ด้านการให้บริการโครงการฯ : การดำเนินงานโครงการฯ มีผลในการปฏิบัติการ ดังนี้

1.1 ด้านการประชาสัมพันธ์โครงการฯ : พบว่า โครงการฯ ไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน เพราะขาดการวางแผนการประชาสัมพันธ์ที่มีความสอดคล้องในการใช้สื่อต่าง ๆ ทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณและไม่ก่อให้เกิดประสิทธิผลของโครงการฯ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโครงการฯ ไม่สามารถเลือกใช้สื่อได้มากนัก เนื่องจากสื่อประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่จะถูกกำหนดและจัดทำขึ้นโดยหน่วยงานระดับสูง ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโครงการฯ จำเป็นต้องใช้สื่อตามที่ถูกกำหนดมา

1.2 การให้คำแนะนำและคำปรึกษาด้านการเพาะปลูกและการตลาดข้าวโพดฯ แก่เกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวโพดฯ : พบว่า โครงการฯ ประสบความสำเร็จระดับปานกลางในการดำเนินงาน เพราะโครงการฯ มีการดำเนินงานที่ทับซ้อนกับงานประจำของ สนง.เกษตรอำเภอแม่แจ่ม เนื่องจากไม่มีการแบ่งแยกการดำเนินงานโครงการฯ ออกจากงานประจำ เหตุนี้เจ้าหน้าที่ของ สนง.เกษตรอำเภอแม่แจ่ม จึงมีหน้าที่ประจำในการออกพื้นที่ จึงสามารถดำเนินงานโครงการฯ ในส่วนนี้ได้พร้อมกับงานประจำ แต่ทว่าเกษตรกรที่ได้รับบริการจากโครงการฯ มีจำนวนจำกัด เนื่องจากจำนวนบุคลากรที่มีความรู้ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานโครงการฯ เมื่อเทียบกับพื้นที่ ปริมาณงานที่ต้องรับผิดชอบทั้งงานประจำและงานโครงการฯ

1.3 การให้ความรู้ทางวิชาการทั้งในด้านการเกษตรและการตลาดแก่เกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวโพดฯ : พบว่า โครงการฯ ไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน เพราะขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญและงบประมาณ รวมถึงขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานระดับสูง ทำให้ไม่สามารถจัดการให้ความรู้แก่เกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่ ไม่ได้ให้ความสนใจแก่ความรู้ที่โครงการฯ จัดให้เนื่องจากไม่เชื่อมั่นว่าความรู้ดังกล่าวจะสามารถนำมาปฏิบัติได้จริง

2. ด้านประสิทธิผลของโครงการฯ : จากการศึกษาการดำเนินงานโครงการฯ พบว่า โครงการฯ สามารถบรรลุประสิทธิผลในระดับปานกลาง ดังนี้

2.1 ประสิทธิผลด้านการเพาะปลูกข้าวโพดฯ : จากการศึกษา พบว่า การดำเนินการโครงการฯ มีประสิทธิผลดังต่อไปนี้

- จำนวนพื้นที่เพาะปลูก : พบว่า ปริมาณที่ดินเพาะปลูกข้าวโพดฯ โดยรวมของ อ.แม่แจ่ม ในปีการเพาะปลูก 2543/44 มีเพิ่มขึ้นมากกว่า ปริมาณที่ดินที่เพาะปลูกข้าวโพดฯ ของ อ.แม่แจ่ม ในปีการเพาะปลูก 2538/39

- จำนวนเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวโพดฯ : พบว่า จำนวนเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวโพดฯ ในปีการเพาะปลูก 2543/44 มีมากกว่า จำนวนเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวโพดฯ ในปีการเพาะปลูก 2538/39 โดยมีสาเหตุจากปัจจัยภายนอก คือ การดำเนินการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดฯ ของบริษัทเอกชน ส่วนการดำเนินงานโครงการฯ มีผลต่อการเพิ่มจำนวนของเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวโพดฯ เล็กน้อย เนื่องจากปัญหาในการดำเนินงานที่ขาดความต่อเนื่องและไม่ครอบคลุมพื้นที่เป้าหมาย ทำให้ไม่สามารถดำเนินการใด ๆ ที่มีผลทำให้เกษตรกรหันมาเพาะปลูกข้าวโพดฯ แทนพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น ได้

- ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของข้าวโพดฯ ที่ได้รับความเสียหาย : พบว่า ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของข้าวโพดฯ ที่ได้รับความเสียหาย ในปีการเพาะปลูก 2543/44 มีไม่มากกว่า ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของข้าวโพดฯ ที่ได้รับความเสียหาย ในปีการเพาะปลูก 2538/39 เนื่องจากปริมาณผลผลิตข้าวโพดฯ ที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปีการเพาะปลูกทำให้มีการกระจายสัดส่วนความเสียหาย เป็นผลทำให้สัดส่วนความเสียหายลดลง

- ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของข้าวโพดฯ : พบว่า ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของข้าวโพดฯ ในปีการเพาะปลูก 2543/44 มีมากกว่า ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของข้าวโพดฯ ในปีการเพาะปลูก 2538/39 เนื่องจากปัจจัยภายนอก คือ การดำเนินการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดฯ ของบริษัทเอกชน ส่วนการดำเนินงานโครงการฯ มีผลต่อการเพิ่มจำนวนของเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวโพดฯ เล็กน้อย เพราะการดำเนินงานที่ขาดความต่อเนื่องและไม่ครอบคลุมพื้นที่เป้าหมาย ทำให้ไม่สามารถให้ความรู้ทางการเกษตรที่จำเป็นในการเพาะปลูกแก่เกษตรกรได้

2.2 ประสิทธิภาพด้านคุณภาพผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ : พบว่า การดำเนินงานโครงการฯ ไม่มีประสิทธิภาพในด้านคุณภาพผลผลิตข้าวโพดฯ โดยมีสาเหตุจากการที่ไม่มีเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวโพดฯ รายใดให้ความสนใจในการดูแลปรับปรุงคุณภาพของผลผลิตข้าวโพดฯ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการควบคุมระดับความชื้นหรือการป้องกันเชื้อราและสารอะฟลาท็อกซินในผลผลิตข้าวโพดฯ ทั้งนี้ เพราะการเพิ่มคุณภาพผลผลิตข้าวโพดฯ ไม่ส่งผลทำให้ระดับราคาซื้อขายผลผลิตข้าวโพดฯ เพิ่มขึ้น เพราะผู้รับซื้อส่วนใหญ่จะให้ราคาซื้อขายเท่ากันทั้งหมด ไม่ว่าจะผลผลิตข้าวโพดฯ จะมีระดับความชื้นต่ำหรือหรือสูง อาจจะมีผู้รับซื้อบางรายให้ราคาที่สูงหรือต่ำกว่าราคาซื้อขายกลาง แต่ก็ยังเป็นเพียงจำนวนเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งไม่มีผลลงใจเกษตรกรหันมาควบคุมคุณภาพผลผลิตข้าวโพดฯ ได้

อีกทั้งการดำเนินการควบคุมผลผลิตข้าวโพดฯ ไม่ว่าจะด้วยการตากแดด ฝึ้งลมหรือการใช้เทคโนโลยีเข้าช่วย ทำให้เสียเวลาส่งผลให้ราคาที่ได้รับยิ่งลดลงไปอีก และยังเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตโดยไม่จำเป็นด้วย นอกจากนี้ การดำเนินงานโครงการฯ ไม่สามารถทำให้เกษตรกรให้ความสำคัญกับการควบคุมคุณภาพผลผลิตข้าวโพดฯ ได้ เพราะไม่มีการดำเนินงานที่ต่อเนื่องและทั่วถึง ทำให้การ

ให้ความรู้แก่เกษตรกรไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ มีผลทำให้เกษตรกรไม่เข้าใจและไม่ยอมรับวิธีการหรือความรู้ที่ไม่เหมือนกับวิธีการหรือความรู้ของเกษตรกร

2.3 ประสิทธิภาพด้านการตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ : จากการศึกษา พบว่า การดำเนินการโครงการฯ ไม่มีประสิทธิผลด้านราคาซื้อขายผลผลิตข้าวโพดฯ แต่มีประสิทธิผลด้านปริมาณการขายผลผลิตข้าวโพดฯ ดังนี้

- ราคาซื้อขายผลผลิตข้าวโพดฯ : พบว่า ระดับราคาซื้อขายผลผลิตข้าวโพดฯ ในปีการเพาะปลูก 2543/44 ลดลงต่ำกว่า ระดับราคาซื้อขายผลผลิตข้าวโพดฯ ในปีการเพาะปลูก 2538/39 เนื่องจากโครงการฯ ไม่สามารถควบคุมระดับราคาซื้อขายผลผลิตข้าวโพดฯ ได้ เพราะอำนาจการกำหนดราคาอยู่ที่ผู้รับซื้อรายใหญ่ 2 ราย คือ สหกรณ์การเกษตร อ.แม่แจ่ม และบริษัทเอกชนที่เข้ามาส่งเสริมการปลูกข้าวโพดฯ ส่วนผู้รับซื้อรายย่อย อีก 25 ราย ก็ใช้ระดับราคาของผู้รับซื้อรายใหญ่ทั้ง 2 ราย กำหนดมาใช้เป็นราคาซื้อขายมาตรฐาน ส่งผลให้โครงการฯ ไม่สามารถดำเนินการใด ๆ เพื่อให้การกำหนดราคาซื้อขายผลผลิตข้าวโพดฯ เป็นไปอย่างเหมาะสม

- ปริมาณการขายผลผลิตข้าวโพดฯ : พบว่า ปริมาณการขายผลผลิตข้าวโพดฯ ในปีการเพาะปลูก 2543/44 มีมากกว่า ปริมาณการขายผลผลิตข้าวโพดฯ ในปีการเพาะปลูก 2538/39 เนื่องจากปริมาณผลผลิตข้าวโพดฯ ที่ได้รับเพิ่มสูงขึ้นทุกปีการเพาะปลูก ทำให้ปริมาณการขายผลผลิตข้าวโพดฯ เพิ่มขึ้น

2.4 ประสิทธิภาพด้านประสิทธิภาพการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ : จากการศึกษา พบว่า การดำเนินการโครงการฯ มีประสิทธิผลดังต่อไปนี้

- ระดับต้นทุนการผลิตข้าวโพดฯ : พบว่า ต้นทุนการเพาะปลูกข้าวโพดฯ โดยเฉลี่ยต่อกิโลกรัม ในปีการเพาะปลูก 2543/44 ลดลงน้อยกว่า ต้นทุนการเพาะปลูกข้าวโพดฯ โดยเฉลี่ยต่อกิโลกรัม ในปีการเพาะปลูก 2538/39 เนื่องจากการเพาะปลูกข้าวโพดฯ ได้ผลผลิตข้าวโพดฯ เพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้ต้นทุนต่อหน่วยลดลง แม้ว่าเกษตรกรยังมีการใช้ปัจจัยการเพาะปลูกจำนวนมากเกินกว่าความจำเป็น ประกอบกับราคาปัจจัยการเพาะปลูกหลายชนิดมีราคาเพิ่มขึ้น ดังนั้นจึงยังไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นต้นทุนการเพาะปลูกข้าวโพดฯ ที่มีความเหมาะสม

- กำไรสุทธิจากการขายผลผลิตข้าวโพดฯ : พบว่า ผลกำไรสุทธิจากการขายผลผลิตข้าวโพดฯ ของเกษตรกร ในปีการเพาะปลูก 2543/44 เพิ่มขึ้นมากกว่า ผลกำไรสุทธิจากการขายผลผลิตข้าวโพดฯ ของเกษตรกร ในปีการเพาะปลูก 2538/39 เนื่องจากการเพาะปลูกข้าวโพดฯ ได้รับผลผลิต

เพิ่มมากขึ้นทำให้ต้นทุนการเพาะปลูกต่อหน่วยลดลง แม้ว่าราคารับซื้อจะลดลงเช่นกัน แต่ปริมาณผลผลิตที่มีอัตราการเพิ่มมากกว่าทำให้เกษตรกรได้ผลกำไรเพิ่มขึ้นเล็กน้อย

3. ผลกระทบด้านสภาพสิ่งแวดล้อม : จากการศึกษาการดำเนินงานโครงการฯ พบว่า โครงการฯ ก่อให้เกิดผลกระทบด้านสภาพสิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้ ได้แก่

3.1 ผลกระทบต่อระดับความอุดมสมบูรณ์ของที่ดินในไร่ข้าวโพดฯ : พบว่าตั้งแต่ปีการเพาะปลูก 2538/39 จนถึงปีการเพาะปลูก 2543/44 ระดับค่า NPK โดยเฉลี่ย อยู่ในระดับคงที่ คือ ที่ระดับประมาณ 40-30-30 ระดับค่าความเป็นกรด-ด่าง โดยเฉลี่ย อยู่ที่ระดับ 5.00 - 5.50

ทั้งนี้เนื่องจากที่ดินเพาะปลูกใน อ.แม่แจ่ม โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นที่ดินที่ได้มาจากการเปิดพื้นที่ป่าไม้หรือการถางป่าเพื่อการเกษตร ทำให้ดินมีความสมบูรณ์อยู่มาก ประกอบกับการใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณมากของเกษตรกร จึงทำให้ดินที่ใช้เพาะปลูกข้าวโพดฯ ยังคงความสมบูรณ์อยู่มาก แม้ว่าจะมีการเพาะปลูกในลักษณะการปลูกพืชเชิงเดี่ยว (Mono Cropping) มาเป็นเวลานานหลายปี

3.2 ผลกระทบต่อพื้นที่ป่าไม้ของ อ.แม่แจ่ม : พบว่า จำนวนพื้นที่ป่าไม้ ในปีการเพาะปลูก 2543/44 ลดลงน้อยกว่า จำนวนพื้นที่ป่าไม้ ในปีการเพาะปลูก 2538/39 คิดเป็นร้อยละ 8.17แต่ทั้งนี้เป็นการลดลงเมื่อเทียบกับจำนวนพื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจทุกชนิดทั้งหมดรวมกัน หากดูเฉพาะพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดฯ จะเห็นว่า พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดฯ ในปีการเพาะปลูก 2543/44 มีจำนวนลดลงต่ำกว่า พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดฯ ในปีการเพาะปลูก 2538/39 คิดเป็นร้อยละ 7.26 ดังนั้นจึงอาจสันนิษฐานได้ว่า ในช่วงระยะเวลาดำเนินงานโครงการฯ มีการบุกรุกถางป่าเพื่อเพาะปลูกข้าวโพดฯ เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

4. ด้านปัญหาในการดำเนินงานโครงการฯ : จากการศึกษาการดำเนินงานโครงการฯ พบว่า การดำเนินงานโครงการฯ ประสบปัญหาและอุปสรรค ซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพของโครงการฯ ดังต่อไปนี้

4.1 การขาดแคลนบุคลากร : พบว่า โครงการฯ ขาดแคลนบุคลากรในการดำเนินงานโดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตร มีผลทำให้ไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและทั่วถึง เพราะปริมาณงานในความรับผิดชอบมีจำนวนมากเกินไปไม่สอดคล้องกับจำนวนบุคลากร

4.2 การขาดแคลนงบประมาณ : พบว่า งบประมาณในการดำเนินงานโครงการฯ มีไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน เนื่องจาก งบประมาณโครงการฯ ถูกรวมเป็นส่วนหนึ่งของงบประมาณประจำปีของ สนง.เกษตรอำเภอแม่แจ่ม ทำให้ต้องแบ่งใช้เงินงบประมาณร่วมกับงานด้านอื่น ๆ ของ สนง.

เกษตรอำเภอแม่แจ่ม นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ เนื่องจากต้องทำเรื่องเบิกจ่ายงบประมาณตามระเบียบราชการปกติ ซึ่งมีความล่าช้าและส่งผลกระทบต่อการทำงานโครงการ

4.3 การขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานระดับสูง : พบว่า ไม่มีการสนับสนุนโครงการจากหน่วยงานระดับสูงเท่าที่ควร ไม่ว่าจะเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษ วัสดุอุปกรณ์และเครื่องจักรกลเกษตร ฯลฯ เหล่านี้ทำให้โครงการ ไม่สามารถดำเนินงานได้ตามที่กำหนดไว้ในโครงการ เพราะโครงการ ไม่มีศักยภาพเพียงพอในการจัดหามาใช้งาน

4.4 การขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงานโครงการ : พบว่า โครงการ ไม่มีการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง รวมถึงไม่มีการติดตามผลการดำเนินงานตามระยะเวลาที่เหมาะสม ทั้งนี้เป็นผลมาจากการขาดแคลนด้านบุคลากรและงบประมาณ รวมถึงการขาดการสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพจากหน่วยงานระดับสูง ทำให้การดำเนินงานโครงการ ไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึง

4.5 ผู้นำโครงการ ไปปฏิบัติไม่ให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานโครงการ : พบว่า สنج. เกษตรอำเภอแม่แจ่ม ถูกกำหนดให้เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงานโครงการ ในเขต อ.แม่แจ่ม ซึ่งหมายถึง สنج.เกษตรอำเภอแม่แจ่ม จะต้องรับภาระดำเนินงานโครงการ ไปพร้อมกับงานในหน้าที่ประจำ รวมถึงต้องใช้ทรัพยากรร่วมกันโดยไม่มีการแบ่งแยกอย่างชัดเจน มีผลทำให้ภาระของบุคลากรของ สنج. เกษตรอำเภอแม่แจ่ม มีเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นเจ้าหน้าที่ของ สنج.เกษตรอำเภอแม่แจ่ม ในฐานะของผู้นำโครงการ ไปปฏิบัติจึงไม่ให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานโครงการ เท่าที่ควร เพราะว่าแม้จะมีการเพิ่มงบประมาณในส่วนงานที่เพิ่มขึ้นรวมทั้งเพิ่มทรัพยากรในการดำเนินงานโครงการ บางส่วนให้ แต่ทว่าไม่ได้มีการเพิ่มจำนวนบุคลากรสำหรับดำเนินงานโครงการ ดังนั้นปริมาณงานในความรับผิดชอบต่อคนจึงเพิ่มขึ้น ซึ่งจะมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานและคุณภาพของประสิทธิผลของโครงการ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ของ สنج.เกษตรอำเภอแม่แจ่ม ส่วนมากยังไม่เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของโครงการ และไม่ยอมรับโครงการ เนื่องจากการดำเนินงานโครงการ มีลักษณะเป็นงานฝาก ซึ่งไม่มีผลต่อการพิจารณาความดีความชอบ

4.6 การขาดการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ : พบว่า การประชาสัมพันธ์โครงการ ไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจาก การขาดการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ไม่สามารถแจ้งข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับโครงการ ให้แก่เกษตรกรได้รับทราบและเข้ามาใช้บริการของโครงการ ได้ ทั้งนี้สาเหตุหลัก

มาจากการขาดแคลนงบประมาณด้านประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอ รวมทั้งการขาดอิสระในการวางแผน และการสื่อประชาสัมพันธ์ของโครงการฯ

5.2 อภิปรายผล

จากข้อมูลเกี่ยวกับผลการประเมินโครงการส่งเสริมและพัฒนาการผลิต - การตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ใน อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ พบว่า สาเหตุของการดำเนินงานโครงการฯ ที่ไม่ประสบความสำเร็จ ได้แก่

5.2.1 ด้านการวางแผนการดำเนินงานโครงการฯ : พบว่า ไม่มีการวางแผนการดำเนินงานโครงการฯ เนื่องจาก โครงการฯ มีลักษณะเป็นเหมือนงานฝาก และมีวิธีการดำเนินงานส่วนใหญ่คล้ายคลึงกับงานประจำ ทำให้เจ้าหน้าที่ สนง.เกษตรอำเภอแม่แจ่ม เห็นว่า ไม่มีความจำเป็นต้องวางแผนการดำเนินงาน หากแต่ให้ดำเนินงานร่วมไปกับการทำงานประจำตามปกติ ซึ่งส่งผลทำให้เจ้าหน้าที่ไม่เห็นความสำคัญของโครงการฯ ในฐานะที่เป็นงานที่มีความสำคัญเร่งด่วนในการดำเนินงาน จึงทำให้โครงการฯ ขาดการดำเนินงานที่มีความต่อเนื่องและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ อีกทั้งยังไม่สามารถบรรลุประสิทธิผลในหลาย ๆ ด้านที่ต้องการ

5.2.2 ด้านการจัดการหน่วยงาน : พบว่า การดำเนินงานโครงการฯ ของ สนง.เกษตรอำเภอแม่แจ่ม ไม่มีการกำหนดโครงสร้างอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ร่วมงาน ซึ่งจะเห็นได้จากการดำเนินงานโครงการฯ ที่มีลักษณะต่างคนต่างทำ มีเพียงการแบ่งงานกันดำเนินการตามพื้นที่รับผิดชอบของแต่ละคนที่เคยแบ่งไว้ตามลักษณะของงานประจำ แล้วให้เจ้าหน้าที่แต่ละคนดำเนินงานโครงการฯ กันเองโดยไม่มีการประสานงาน และไม่มีการควบคุมหรือติดตามประเมินผลเพื่อตรวจสอบการดำเนินงาน ว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่โครงการฯ ตั้งไว้หรือไม่ ส่งผลให้ไม่มีข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงานโครงการฯ

5.2.3 ด้านการสนับสนุนทรัพยากรโครงการฯ : พบว่า ในการดำเนินงานโครงการฯ หน่วยงานที่รับผิดชอบการปฏิบัติงาน คือ สนง.เกษตรอำเภอแม่แจ่ม ไม่ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือด้านทรัพยากรในการดำเนินงานโครงการฯ จากหน่วยงานระดับสูงอย่างเพียงพอ ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากการที่หน่วยงานระดับสูงไม่ให้ความสำคัญแก่โครงการฯ เท่าที่ควร ซึ่งอาจเป็นเพราะความจำเป็นที่ต้องให้การสนับสนุนแก่โครงการฯ หรือแผนงานอื่น ๆ ที่มีความสำคัญมากกว่า ด้วยเหตุผลทางการเมืองและผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เหล่านี้ทำให้หน่วยงานระดับสูงจำเป็นต้องลดการสนับสนุน

โครงการฯ ลงไป นอกจากนี้อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้โครงการฯ ไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอ คือ การจัดสรรทรัพยากรที่ขาดประสิทธิภาพของหน่วยงานระดับสูง ทำให้การกระจายทรัพยากรไม่ทั่วถึง หรือไม่เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่

5.2.4 ด้านการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร : พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการเพาะปลูกและการตลาดข้าวโพดฯ ที่เจ้าหน้าที่ สนง.เกษตรอำเภอแม่แจ่ม นำไปถ่ายทอดแก่เกษตรกร มีความใหม่เกินกว่าที่เกษตรกรส่วนใหญ่ซึ่งยังทำการเกษตรแบบดั้งเดิมจะสามารถเข้าใจหรือนำไปใช้งานได้จริง ทั้งนี้ พบว่า หลังการอบรมมีเกษตรกรจำนวนน้อยมากที่นำความรู้จากการอบรมไปใช้งานจริง สาเหตุเพราะว่าความรู้ที่เกษตรกรได้รับ ไม่ใช่ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้ตามสภาพความเป็นจริงของเกษตรกร หากแต่เป็นความรู้ที่เจ้าหน้าที่ สนง.เกษตรอำเภอแม่แจ่ม คิดว่าเกษตรกรต้องการและจำเป็นต้องใช้

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่อง "การประเมินผลโครงการการส่งเสริม และพัฒนาการผลิต - การตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ใน อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่" จะพบว่า การดำเนินงานโครงการฯ โดยส่วนใหญ่สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แต่ทว่าก็ยังคงมีปัญหาและจุดอ่อนที่จำเป็นต้องแก้ไขในหลาย ๆ ด้าน เนื่องจากยังพบว่าโครงการฯ ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้านการตลาดข้าวโพดฯ ได้ คงมีเพียงปัญหาด้านการเพาะปลูกข้าวโพดฯ เท่านั้นที่มีแนวโน้มดีขึ้น แต่ก็ยังไม่ใช่ประสิทธิผลที่เกิดจากการดำเนินงานโครงการฯ เพียงอย่างเดียว หากแต่เพราะผลจากปัจจัยภายนอก (การดำเนินงานของบริษัทเอกชน) ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้มีความเห็นและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และเชิงบริหาร

1) ด้านการวางแผนการเพาะปลูกและการตลาดข้าวโพดฯ ในระดับอำเภอ และส่งเสริมเกษตรกรให้วางแผนและเก็บข้อมูลการเพาะปลูกข้าวโพดฯ : พบว่า สนง.เกษตรอำเภอแม่แจ่ม ไม่มีแผนการผลิตข้าวโพดฯ ที่ชัดเจน คงมีแต่เพียงการดำเนินการตามขั้นตอนของวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการฯ เท่านั้น เหตุนี้จึงทำให้ผลผลิตข้าวโพดฯ ที่ได้รับและสภาพการตลาดของผลผลิตข้าวโพดฯ ใน อ.แม่แจ่ม ยังไม่อยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ แม้ว่าจะมีระดับการผลิตผลผลิตต่อไร่ของข้าวโพดฯ สูงถึงประมาณ 800 - 900 กก./ไร่ ทั้งนี้เนื่องจากการที่ผลผลิตข้าวโพดฯ ของ อ.แม่แจ่ม ที่ผลิต

ออกมานั้นยังขาดคุณภาพในระดับที่เป็นมาตรฐาน คือ ผลผลิตข้าวโพดฯ ของ อ.แม่แจ่ม ยังมีความชื้นในข้าวโพดฯ อยู่ในระดับสูงกว่าร้อยละ 18 และยังมีการปนเปื้อนของเชื้อราอะฟลาท็อกซิน

ในขณะที่ในด้านการตลาดข้าวโพดฯ ราคารับซื้อข้าวโพดฯ ที่เกษตรกรได้รับก็ต่ำกว่าราคารับซื้อที่ควรจะได้รับ ทั้งที่ในสภาพปัจจุบันปริมาณความต้องการข้าวโพดฯ ทั้งภายในและภายนอกประเทศยังมีอยู่อีกมาก เนื่องจากปริมาณผลผลิตข้าวโพดฯ ทั้งโลกยังไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ แต่ราคารับซื้อภายในประเทศกลับมีราคาถูกลงมากจนทำให้เกษตรกรต้องแบกรับภาระการขาดทุน จุดนี้ก็แสดงให้เห็นว่า สนน.เกษตรกรอำเภอแม่แจ่ม ขาดการวางแผนการตลาดสำหรับข้าวโพดฯ

ดังนั้น สนน.เกษตรกรอำเภอแม่แจ่ม จึงต้องเริ่มจัดทำแผนการผลิตและแผนการตลาดข้าวโพดฯ ในระดับอำเภอ เพื่อให้การผลิตข้าวโพดฯ ของ อ.แม่แจ่ม สามารถเพิ่มปริมาณการผลิตให้มากขึ้น พร้อมไปกับการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการพัฒนาคุณภาพของผลผลิตข้าวโพดฯ ที่ปลูกในไร่ของตนเอง เพื่อให้เกษตรกรมีผลผลิตที่มีปริมาณเพียงพอและมีคุณภาพตรงกับความต้องการของตลาด ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรมีอำนาจต่อรองในการที่จะกำหนดราคารับซื้อข้าวโพดฯ ให้สูงขึ้นและไม่ต้องแบกรับภาระขาดทุน

ในส่วนของ การตลาด สนน.เกษตรกรอำเภอแม่แจ่ม ควรจะทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการจัดหาข้อมูลด้านการตลาดและเสนอรายชื่อบริษัทรับซื้อจากภายนอกทั้งในประเทศและนอกประเทศ ให้แก่เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีทางเลือกมากขึ้น อีกทั้ง สนน.เกษตรกรอำเภอแม่แจ่ม ควรจะทำหน้าที่เป็นผู้โฆษณาประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ผู้รับซื้อจากภายนอกเข้ามารับซื้อผลผลิตข้าวโพดฯ ภายใน อ.แม่แจ่ม เพื่อให้เกิดการแข่งขันในด้านราคารับซื้อ และป้องกันไม่ให้เกิดการผูกขาดการรับซื้อ อันจะทำให้เกษตรกรไม่สามารถขายผลผลิตข้าวโพดฯ ได้ในราคาที่เหมาะสม

ในด้านของเกษตรกร พบว่า ไม่มีการวางแผนการเพาะปลูกข้าวโพดฯ เนื่องจากไม่เห็นความไม่มีความจำเป็นของการวางแผน และมีความยุ่งยาก ดังนั้นเกษตรกรจึงไม่ทราบหรือทำการประมาณการต้นทุนอย่างคร่าว ๆ ได้ว่าสมควรจะใช้ต้นทุนและปัจจัยในการเพาะปลูกข้าวโพดฯ ในแต่ละครั้งเท่าใดจึงจะเหมาะสมและไม่ขาดทุน ดังนั้นจึงต้องส่งเสริมและให้ความรู้ในการวางแผนและการเก็บข้อมูลแก่เกษตรกร เพื่อสร้างฐานข้อมูลในการวางแผนการเพาะปลูกข้าวโพดฯ ในครั้งต่อไป

2) ด้านการแบ่งหน้าที่ในการดูแลพืชเศรษฐกิจแต่ละชนิด : พบว่า ไม่มีการแบ่งหน้าที่ในการดูแลพืชเศรษฐกิจแต่ละชนิด ทำให้การทำงานไม่มีเอกภาพและไม่เกิดประสิทธิผลตามที่ควรจะเป็น ดังนั้น ควรจะทำการจัดตั้งคณะทำงานกลุ่มหนึ่งเพื่อทำหน้าที่ดูแลเรื่องข้าวโพดฯ และพืชเศรษฐกิจชนิดอื่นโดยเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อที่จะให้คณะทำงานดังกล่าวเข้ามาดูแลและจัดการโครงการฯ โดยตรง อีกทั้งยังทำให้เกิดการทำงานที่ประสานสอดคล้องและสนับสนุนการดำเนินงานโดยภาพรวม และมีผลทำให้การ

ทำงานไม่ซ้ำซ้อนกับงานส่วนอื่นของ สนง. เกษตรอำเภอแม่แจ่ม และมุ่งแก้ไขปัญหาของข้าวโพดฯ โดยตรง เหล่านี้จะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3) ด้านจำนวนผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรที่สูงและการตลาดสินค้าเกษตร : พบว่า สนง. เกษตรอำเภอแม่แจ่มขาดกำลังคนในการดำเนินงานตามโครงการฯ เป็นจำนวนมาก ทั้งในส่วนของบุคลากรผู้มีความรู้ด้านการเกษตร และในส่วนของบุคลากรด้านธุรการและงานทั่วไป ทำให้การดำเนินงานโครงการฯ ไม่สามารถทำได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจาก การที่บุคลากร สนง. เกษตรอำเภอแม่แจ่ม มีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบจำนวนมาก อีกทั้งต้องดูแลพืชผลทางการเกษตรกว่า 20 ชนิด ทำให้ไม่สามารถทุ่มเทการทำงานอย่างจริงจังให้กับข้าวโพดฯ เพียงอย่างเดียวได้ เนื่องจากยังมีพืชผลอีกหลายชนิดที่มีปัญหาและกำลังรอการแก้ไขจาก สนง. เกษตรอำเภอแม่แจ่ม

นอกจากนี้การที่ อ.แม่แจ่ม เป็นอำเภอที่มีพื้นที่มากที่สุดใน จ. เชียงใหม่ เป็นสาเหตุทำให้จำนวนบุคลากรผู้มีความรู้ทางด้านการเกษตรมีจำนวนไม่เพียงพอที่จะทำงานให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของ อ.แม่แจ่มได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นจะต้องเพิ่มจำนวนบุคลากรผู้มีความรู้ทางด้านการเกษตรให้มีจำนวนมากขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานโครงการฯ ครอบคลุมพื้นที่ที่โครงการฯ ต้องรับผิดชอบได้ทั้งอำเภอ และเพื่อให้การดำเนินการตามโครงการฯ สามารถทำได้อย่างต่อเนื่องคุ้มค่างบประมาณ และจะมีผลต่อประสิทธิภาพในการผลิตผลผลิตข้าวโพดฯ ของเกษตรกร ทั้งนี้จำนวนบุคลากรที่จำเป็นต้องเพิ่มเป็นอันดับแรก คือ บุคลากรผู้มีความรู้ด้านการเกษตรและควรจะเป็นสาขาวิชาทางด้านการเกษตรในพื้นที่สูงเป็นหลัก เพื่อให้มีความสอดคล้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์และลักษณะการเพาะปลูกของเกษตรกรใน อ.แม่แจ่ม และสามารถแก้ไขปัญหาในการเพาะปลูกที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง

4) ด้านงบประมาณของโครงการฯ ที่ควรได้รับการจัดสรรอย่างชัดเจนแยกต่างหากออกจากงบประมาณประจำ ของ สนง. เกษตรอำเภอแม่แจ่ม : พบว่า งบประมาณตามโครงการฯ ถูกติดอยู่กับงบประมาณประจำปีของ สนง. เกษตรอำเภอแม่แจ่ม ทำให้โครงการฯ ได้รับงบประมาณไม่สอดคล้องกับกิจกรรมของโครงการฯ มีผลทำให้โครงการฯ มีงบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการจัดฝึกอบรม ด้านการจัดทำแปลงสาธิต ฯลฯ อีกทั้งการเบิกจ่ายงบประมาณมีความล่าช้าเนื่องจากมีขั้นตอนตามระเบียบราชการ

นอกจากนี้การแยกงบประมาณโครงการฯ มีข้อดี คือ สามารถเห็นข้อบกพร่องของการดำเนินงานโครงการฯ ชัดเจนกว่าการรวมงบประมาณทั้งหมดเข้าด้วยกัน เนื่องจาก สนง. เกษตรอำเภอแม่แจ่ม มีพืชผลที่ต้องดูแลรับผิดชอบกว่า 20 ชนิด ดังนั้นข้าวโพดฯ จึงไม่ใช่พืชเพียงชนิดเดียวที่จะได้รับความทุ่มเทเอาใจใส่ได้โดยตลอด เพราะจะต้องแบ่งงบประมาณ แบ่งเวลา แบ่งความคิด รวมถึงแรงงานและบุคลากรทั้งหลาย ไปใช้ในการดูแลปัญหาอื่น ๆ ด้วย

ข้อดีอีกประการหนึ่งของการแยกงบประมาณโครงการฯ คือ การจัดทำงบประมาณ จะมีความชัดเจนมากขึ้น เพราะจะเป็นการจัดทำงบประมาณโดยกลุ่มคนที่ทำงานด้านข่าวโพดฯ โดยตรงและต่อเนื่อง จึงทำให้การจัดทำงบประมาณสามารถลงในรายละเอียดที่มีความจำเป็น และสามารถกำหนดความสำคัญของการแก้ปัญหาลงในงบประมาณได้ดีกว่า อันจะทำให้การบริหารจัดการงบประมาณสามารถทำได้สะดวกรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5) ด้านการเพิ่มการสนับสนุนที่จำเป็นจากหน่วยงานระดับสูง : เพื่อให้การดำเนินงานโครงการฯสามารถดำเนินงานได้ในทุกขั้นตอนตามที่โครงการฯ กำหนดนั้น หน่วยงานระดับสูงจำเป็นต้องเพิ่มการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ทั้งในด้านวัสดุอุปกรณ์ ปัจจัยการเพาะปลูก เครื่องจักรกลเกษตร และสิ่งต่าง ๆ ที่โครงการฯ ไม่สามารถจัดหาได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความสามารถในการดำเนินโครงการฯ มีมากขึ้น รวมถึงการปรับปรุงวิธีการกระจายความช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

6) ด้านการวางแผนการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ : เพื่อการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ ควรมีการวางแผนและเลือกใช้สื่อที่มีประสิทธิภาพในการกระจายข่าวสารในแต่ละพื้นที่ซึ่งใน อ.แม่แจ่ม สื่อที่มีประสิทธิภาพ คือ หอกระจายข่าวในหมู่บ้าน นอกจากนี้ควรเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาคปฏิบัติของโครงการฯ ได้มีการอิสระในการวางแผนประชาสัมพันธ์ เนื่องจากสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่าง ๆ ทำให้ต้องใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ในแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน

7) ด้านการถ่ายทอดความรู้ด้านการเพาะปลูกและการตลาดข่าวโพดฯ ที่เกษตรกรสามารถนำไปใช้ได้จริง อย่างต่อเนื่อง : พบว่า การให้ความรู้แก่เกษตรกรโดยส่วนใหญ่ เป็นการดำเนินงานในลักษณะส่งเสริมหรือชี้แนะให้เกษตรกรใช้หรือไม่ใช้ปัจจัยการเพาะปลูกหรือวิธีการเพาะปลูกอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น แต่ไม่มีการอธิบายถึงวิธีการใช้โดยคาดคะเนเอาเองว่าเกษตรกรทราบวิธีการใช้แล้ว ทำให้การดำเนินการให้ความรู้หรือคำแนะนำโดยส่วนใหญ่ไม่ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นโครงการฯ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแนวทางการให้ความรู้ โดยจะต้องเลือกความรู้ที่เกษตรกรต้องการรู้หรือความรู้ที่เกษตรกรสามารถนำไปปรับใช้ได้จริง โดยจะต้องอธิบายตั้งแต่วิธีการใช้งานที่ถูกต้อง เพื่อให้เกษตรกรยอมรับและนำเอาความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้จริง ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีความพร้อมที่จะรับความรู้ทางการเกษตรในขั้นสูงต่อไป อันจะเป็นผลทำให้เกษตรกรสามารถเพาะปลูกข่าวโพดฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้โครงการฯ จำเป็นต้องดำเนินการให้ความรู้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง และคอยติดตามผลเป็นระยะ ๆ นอกจากนี้โครงการฯ จำเป็นต้องดำเนินงานให้มีความทั่วถึงครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้เกษตรกรทั้งหมดมีความรู้เพียงพอต่อการเพาะปลูกได้อย่างมีประสิทธิภาพและเลี้ยงตัวเองได้

8) สร้างฐานข้อมูลด้านการเพาะปลูกและการตลาดข้าวโพดฯ ในระดับอำเภอ : จากการศึกษ พบว่า ไม่มีการสร้างฐานข้อมูลเกี่ยวกับข้าวโพดฯ ไม่ว่าจะในด้านการเพาะปลูก หรือในด้านการตลาด ทำให้ไม่สามารถวางแผนเพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ โครงการฯ หรือ สนง.เกษตรอำเภอแม่แจ่ม จะต้องเริ่มสร้างระบบฐานข้อมูลทางการเกษตรและการตลาดข้าวโพดฯ เพื่อนำมาใช้ประกอบการวางแผนการส่งเสริมข้าวโพดฯ และช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฯ มีทางเลือกมากขึ้นในการขายผลผลิตข้าวโพดฯ ไม่ถูกเอาเปรียบจากผู้รับซื้อผลผลิตข้าวโพดฯ เพราะการมีข้อมูลที่ไม่เท่าเทียมกัน

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1) ในกรณีที่มีการดำเนินการประเมินผลในขอบเขตพื้นที่ตั้งแต่ 2 พื้นที่ขึ้นไป ควรดำเนินการเปรียบเทียบผลการประเมินระหว่างพื้นที่ เนื่องจากในแต่ละพื้นที่มีปัจจัยที่มีผลต่อการเพาะปลูกและการตลาดข้าวโพดฯ ที่แตกต่างกัน เช่น ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ระดับความรู้ทางการเกษตรของเกษตรกร จำนวนผู้รับซื้อผลผลิต ฯลฯ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ก่อให้เกิดความแตกต่างในด้านปริมาณและคุณภาพของผลผลิตข้าวโพดฯ ต้นทุนการเพาะปลูกข้าวโพดฯ รวมถึงระดับราคาซื้อขายผลผลิตข้าวโพดฯ นอกจากนี้ในแต่ละพื้นที่ยังมีความนิยมในการเพาะปลูกพืชแต่ละชนิดไม่เหมือนกัน ซึ่งมีผลต่อการเลือกพื้นที่ศึกษาเป็นอย่างมาก

2) ในกรณีที่มีผู้ช่วยเก็บข้อมูลจากประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง โดยการใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัยจำเป็นต้องอธิบายแบบสอบถามในแต่ละข้อ รวมถึงวิธีการเก็บข้อมูลให้แก่ผู้ช่วยอย่างละเอียด เพื่อป้องกันความผิดพลาดของข้อมูลที่ได้จากการเข้าใจที่คลาดเคลื่อน

3) ทดสอบระดับความรู้เกี่ยวกับการเกษตรและการตลาดข้าวโพดฯ ของเกษตรกรเพื่อนำมาประเมินผลกระทบที่มีต่อการเพาะปลูกข้าวโพดฯ โดยระดับความรู้ดังกล่าวอาจเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จของโครงการฯ